

СЕМЕН ЮСЬКІВ: НЕВІДОМІ СТОРІНКИ БІОГРАФІЇ

Серед відомих громадських діячів крайового товариства «Просвіта» був і український емігрант Семен Пилипович Юськів. Народився він 10 березня 1896 р. в с. Сокола Мостиського району Львівської області в бідній селянській родині. Навчався в народній і середній школах. В період Першої світової війни з 1916 до грудня 1918 рр. перебував у австро-угорській армії, а після з грудня 1918 до лютого 1919 рр. служив рядовим воїном в Українській Галицькій Армії. Після хвороби був демобілізований і більше в жодній іншій армії не служив [1]. Згодом опинився на території Чехословаччини. Маючи середню освіту, у 1922 р. закінчив і юридичний факультет Празького університету, одержавши диплом юриста, після чого став адвокатом.

З початку 30-х років ХХ ст. проживав у м. Рахів, де працював адвокатом. Тут став активним членом товариства «Просвіта», у 1934 р. на громадських засадах обійняв посаду секретаря Рахівської організації, згодом заступника голови, а з 1936 до 1939 рр. працював головою рахівської організації товариства [2]. За ці роки рахівська «Просвіта» провела чимало культурно-громадських і освітніх заходів спільно зі спортивною організацією «Січ». Так, 10 серпня 1930 р. в Рахові на спортивному майданчику товариства «Січ» було влаштовано культурно-спортивне свято. При вході вивісили державний прапор Чехословацької Республіки і синьо-жовтий український. З Великого Бичкова прибула делегація у складі 20 чоловік і серед них оркестр «Просвіти», з Ясіня – спортивна делегація товариства «Січ» та рахівські учасники. Урочисте свято відкрив С.П.Юськів, потім відбулися спортивні змагання [3].

У червні 1930 р. з допомогою С.П.Юськіва у Рахові був організований літній табір молодіжної організації «Пласт», куди запросили школярів з Рахова та навколишніх сіл, які вивчали тут українські народні пісні, знайомилися з традиціями і звичаями гуцулів. Організацією і проведенням таких культурно-освітніх заходів разом із С.П.Юськівим у Рахові займався і учитель горожанської школи Андрій Ворон [4].

С.П.Юськів був одним з ініціаторів по збору коштів на будівництво народного дому товариства «Просвіта» в Рахові. А на його відкриття на початку 1938 р. прибули не лише делегати читалень сіл Рахівщини, а й гості з Ужгорода, Мукачєва, Берегова, Хуста, Сваляви, Нижніх Воріт. Урочистості відкрив голова рахівської організації товариства «Просвіта» С.П.Юськів. На святі виступило біля тридцяти промовців, відомих діячів «Просвіти» (Михайло Бращайко, поет Юлій Боршош-Кум'ятський, вчитель Андрій Ворон, поет Зореслав, о. Дмитро Попович, Юліан Ревай, Іван Рогач, Степан Росоха та ін.) [5].

Вищенаведені факти свідчили про те, що Рахівщина була активним центром українського руху на Підкарпатській Русі в чехословацький період. У зв'язку з цим в одному з повідомлень вказувалося, що "цей рух останнім часом різко активізувався головним чином через діяльність товариств "Просвіта" й "Січ". Молоді прищеплюються ідеї Великої України, серед населення проводиться широка пропаганда з метою придбання прихильників" [6]. Це було результатом і того, що на Рахівщині активно поширювалися українські книги, підтримувалися українські звичаї серед місцевих гуцулів, вивчалися українські пісні й танці. А це був прямий відгомін короткочасного існування Гуцульської республіки в с. Ясіня у 1918 р. [7].

В період існування Карпатської України рахівська організація «Просвіти» підтримувала всі заходи нової української влади. Про це свідчить факт заснування окружної газети «Нація», відповідальним редактором якої став С.П.Юськів. З цього приводу він згадував: «Коли ми дізналися, що угорські терористи знушаються над українським населенням, вирішили випустити окружну газету з викриттям тих злочинів. Написали статті, віднесли до Хуста і там друкували газету. Кошти на випуск газети дав окружний уряд. Це було десь в січні або лютому 1939 року. Всього випущено було 5 номерів. Але грошей не було і газета припинила вихід у світ» [8].

Після окупації Карпатської України угорськими військами 15-18 березня 1939 р., С.П.Юськів, як і багато її учасників, боячись переслідувань з боку угорських окупантів, втік у Румунію, а звідти через Югославію потрапив до окупованої Праги, де працював приватним адвокатом.

Восени 1941 р. німецько-фашистські війська тимчасово окупували Україну, С.П.Юськів приїхав до Львова, де почав працювати секретарем товариства «Червоний хрест», потім бухгалтером-ревізором в місцевих адміністративних організаціях. У серпні 1945 р. він виїхав зі Львова в Чехословаччину. Після визволення Чехословаччини радянська контррозвідка «Смерш» почала вишукувати на її території керівних діячів та учасників Карпатської України, арештовувати і віддавати під суд. Ця акція тривала аж до кінця 40-х років. С.П.Юськів, проживаючи в м. Меджилабірці на території Словаччини, 7 червня 1949 р. був затриманий чехословацькою поліцією у своїй квартирі і наступного дня відправлений до Праги у розпорядження контррозвідки військової частини, яка лише 10 серпня 1949 р. прийняла постанову на арешт. З 10 серпня 1949 р. перебував під вартою у тюрмі №1 УМВС м. Ужгорода.

У постанові на арешт та обвинувальному висновку зазначалося, що С.П.Юськів у 1920 р. був сотником Української Галицької Армії і вів збройну боротьбу проти Червоної армії, що з 1931 р. став активним українським націоналістом, організатором «Українського національного

об'єднання" в м. Хуст і крайовим провідником Організації українських націоналістів у Рахові, керівником товариства "Просвіта", вів активну націоналістичну діяльність, допомагав залучати населення у збройні загони "Січ", які боролися за відрив Радянської України від СРСР, за створення "буржуазної самостійної України", а під час Великої Вітчизняної війни вів злочинну антирадянську діяльність у Львові і був "агентом німецької розвідки" [9].

За такі «дії» 19 липня 1950 р. згідно з постановою Особливої наради при МДБ СРСР С.П.Юськів був ув'язнений у виправно-трудоий табір на 10 років позбавлення волі згідно статті 54-4 Карного кодексу УРСР. На відбуття покарання відправлений в особливий табір МВС СРСР селища Явас Мордовської АРСР. 12 серпня 1955 р. звільнений з табору достроково і 20 вересня того ж року переданий представникам влади Чехословацької Соціалістичної Республіки. 4 вересня 1968 р. написав скаргу про його незаконне засудження, в результаті чого було поновлено прокурором Закарпатської області попереднє слідство у справі С.П.Юськіва за обставинами, які знову відкрилися.

Розглянувши кожний пункт обвинувачення, можна констатувати, що більшість з них не підтвердилася, або були такими, що не являли собою складу злочину. Так, у 1918-1919 рр. С.П.Юськів був воїном УГА, брав участь у боях, але воював не проти Червоної армії, а проти польських військ. Він не був організатором УНО в Хусті, як і організатором ОУН в Рахові, а в дійсності працював керівником місцевої організації "Просвіта", і про цю діяльність було вже сказано докладно.

Свідок Микола Бандусяк справедливо висловлював свою думку з приводу засуджених патріотів за діяльність в Карпатській Україні: "Я особисто не вважав і не вважаю, що уряд Волошина в цілому і товариство "Просвіта" зокрема мали український націоналістичний буржуазний характер. Я вважаю, що товариство "Просвіта" переслідували не за політичну діяльність, а проведення культурно-освітніх заходів серед осіб української національності" [10].

Ці думки підтвердив і сам С.П.Юськів. На питання, чи був він українським націоналістом, відповів: «Я ще раз говорю, що ніколи я не був українським націоналістом і жодною націоналістичною діяльністю не займався і не займаюся» [11]. В результаті нового перегляду справи було сказано, що С.П.Юськів підпадає під дію ст. 1 Указу Президії Верховної Ради СРСР від 16 січня 1989 р. «Про додаткові заходи по поновленню справедливості стосовно жертв репресій, які мали місце в період 30-40-х і на початку 50-х років» і цим самим він є реабілітованим.

1. Державний архів Закарпатської області, ф. 2558, оп. 1, спр. 5386, арк. 17.

2. Там само, арк. 19.

3. Там само, спр. 5387, арк. 154.
4. Там само, арк. 162.
5. Там само, арк. 165.
6. Там само, арк. 161.
7. Там само, арк. 156.
8. Там само, спр. 5386, арк. 47-49.
9. Там само, арк. 3; спр. 5387, арк. 2.
10. Там само, спр. 5387, арк. 53.
11. Там само, спр. 5386, арк. 16.